

Тэадор Каліфатыдэс

Сызыф з Грамадзянскага пляцу

Ілья Амбрам-аглу выйшаў са свайго старэнька-га буса “Фольксваген” і перш-наперш пераканаўся ў тым, што мэмарыяльная шыльда Анны Лінд цэлая. Так яно і было.

“Гэта любоў”, – падумаў ён. Хлопцы, якія таксама працавалі на Грамадзянскім пляцы, заклаліся аднойчы, што шыльда не пратрымаецца і тыдня. Нішто так, здаецца, не правакуе вандалаў, як рэчы, зробленыя са шкла. Прыгожы шкляны абэліск, што стаяў непадалёк адсюль, на Фатбурскай лесьвіцы, быў таму відавочным доказам. Нехта пачаў разбіваць яго з моманту ўсталяванья, і гэтак паўтаралася пасля кожнай рэстаўрацыі.

Помніку Анне Лінд, аднак, шэнціла. Ужо трэці год.

Было відавочна, што Анну Лінд народ любіў.

І ён таксама. Ён памятаў яе апошнюю прамову. Акурат тут, на Грамадзянскім пляцы. Ня тое,

каб яна шмат сказала тады – галоўнае, як яна гэта зрабіла: з адвагай у голасе і агнём у вачах.

Маленькая дзяўчынка падбегла да мемарыялу з ружаю. Ускосным чынам Ілья таксама ўшанаваў Анну Лінд. Бо гэта ён прадаў тую ружу.

Гандляваць кветкамі была ягоная праца.

Але так было не заўсёды. Насамрэч ён меў прафэсію авіятэхніка. Вучыўся спачатку дома, у Турцыі, а пасьля ў Pacei. Але яго проблема была ў тым, што ён нарадзіўся габрэем. Пра тое, каб знайсьці адпаведную працу, можна было й ня ма-рыць. Таму і перабраўся ў Швэцыю, адну з тых нешматлікіх эўрапейскіх краінаў, якая мела сваю ўласную авіяпрамысловасць.

Гэта была не найгоршая ідэя. Яго ўзялі на пра-цу ў *SAAB* у Лінчопінгу, дзе ён ажаніўся са сва-ёй начальніцаю – інжынэрам Крыстынаю, трывцацігадоваю бляндынкаю зь вялікім жадань-нем мець дзяцей.

Адзін за адным у іх нарадзіліся троє малых. Кры-стына перайшла на паўстаўкі, а Ілья атрымаў яе працу. Яны купілі невялікі дамок, і Крыстына заня-лася хатняю гаспадаркаю. Хлопцам – а ў іх расьлі-тры сыны – патрэбная была маці. Грошай ім става-ла. Ягоны заробак увесь час падвышаўся.

Яны былі шчасльвыя. А ён, пэўна, быў най-шчасльвейшы ў свеце, калі глядзеў на Крыстыну, на яе доўгія сьветлыя валасы і тонкі стан; калі чуў, як яна съмьецца зь дзецьмі, насьпевуае ў дўшы ці размаўляе па тэлефоне зь сяброўкамі. Яму дастатковая было бачыць і чуць яе, каб адчуваць сябе ў поўнай згодзе з жыцьцём.

Часам ён ня мог заснуць ад свайго шчасьця.

“Крыстына – гэта мая Швэцыя. Мая маці – Турцыя. А мае сыны – гэта мой съвет. Няхай так будзе заўсёды”, – маліў ён свайго бога.

Але ягоная малітва ня спраўдзілася. Адным вясновым днём усё ўмомант пабурылася. Яны гулялі зь дзецьмі ў горадзе. На вуліцах было шмат народу. Малодшы хлопец пабег наўздагон за сваім, першым сёлета, балёнікам. Машына зъявілася зь ніадкуль. Хлопчык пражыў усяго шэсцьць хвілінаў і не дачакаўся “хуткай дапамогі”.

Пасля падзеі разывіваліся маланкава. Крыстына патанула ў жалобе. *SAAB* скараціў штат, і ён быў адным зь першых, хто мусіў сисьці.

Пошук іншай працы ня меў вынікаў. Яны прадалі свой дом і пераехалі ў трохпакаёўку ў адным са спальных раёнаў Стакгольму.

“У вялікім месцыце будзе прасьцей знайсьці заробак”, – такую параду ён атрымаў на біржы працы ў Лінчопінгу.

І сапраўды. Там было шмат часовых падпрацовак, але ж сталае працы не прапаноўваў ніхто.

У гэтым раёне жыло шмат імігрантаў, былі таксама і з Турцыі. Там Ілья і пазнаёміўся з Кемалем. Калі той зрабіўся бесспрацоўным, дык пачаў гандляваць кветкамі на пляцу Сёдэрмальм. Праз некалькі гадоў ён быў ужо ганарлівым уладальнікам уласнай палаткі і нават меў наёмнага працаўніка.

Кемаль заўважыў, што на Грамадзянскім пляцы ўвогуле не прадавалі кветак, і прапанаваў Ілыі заняцца гэтым супольна. Сказалі – зрабілі.

І яны не пралічыліся,

Не мінула й году, як у іх ужо была вялікая палатка і два працаўнікі.

Жыцьцё зноў перамянілася на лепшае. Крыстына таксама знайшла працу – школьнай настаўніцы ў раёне Ворбю, у школе, дзе праблемаў было больш, чым дзяцей. Але ж яна была швэдкаю. І ўмела шукаць выйсьця зь цяжкіх сітуацыяў. У сыноў зьявіліся новыя сябры. Туга пачала паступова суцішвацца, як стары стомлены кот.

Продаж кветак – нялёгкі занятак. Ілы і даводзілася падымацца штораніцы а чацьвёртай і ехаць на рынак у Орсту, каб набыць там кветкі. Пасьля трэба было ставіць палатку, выцягваць лавы ды паліцы, расстаўляць вазоны, кветкі й расьліны.

А дзевятай зъяўляліся першыя пакупнікі. Ілья працеваў да шостай. Увечары мусіў скласці палатку, а вазоны, кветкі й расьліны перанесьці ў свой старэнкі бус. А палове на восьмую ён вячэраў. А дзевятай глядзеў навіны. Па дзясятай ужо спаў. І так – сем дзён на тыдзень. Цэлы год. Без адпачынку. Як і ўсім іншым, яму хацелася наведаць бацькоўскі дом, але ён баяўся, што і жонка, і дзеці будуць расчараўваныя.

Што ім рабіць у ягонаій богам забытай вёсцы?
Там нават тэлевізара не было.

Таму Крыстына з хлопцамі звычайна ездзіла да сваіх бацькоў у Дальсьлянд, а ён заставаўся ў горадзе працеваць.

Ці чуўся ён калі стомленым?

Амаль увесь час.

Ягоны сусед па пляцы, грэк-“фастфудавец”, называў яго Сызыфам. Ілья ня ведаў, кім быў той Сызыф.

“Мужыком, якога багі пакаралі бясконцаю працаю. Сызыф мусіў закочваць на гару вялізарны камень, але кожны раз, як ён амаль ужо быў наверсе, камень зрываваўся ўніз, і Сызыф мусіў усё пачынаць зноў”.

Гэта, бяспрэчна, было трапнае парайанье што да ягонай працы: спачатку раскласьці палатку, а пасля скласьці яе назад. Штодня.

Стрэлкі вялікага гадзінніка над гандлёвымі радамі Грамадзянскага пляцу спыніліся а павое на шостую. Гэта здарылася ўжо некалькі месяцаў таму, але ніхто так і не парупіўся штосьці зрабіць.

Сынег заставаўся ляжаць на лавах, быццам чакаючы, што раптам тут зьявяцца дзеці, каб пазабаўляцца на штучным лёдзе.

На ўсходзе змрок ужо расьсейваўся.

Два жабракі, ухутаныя ў пацёртыя паліто і бясплатныя газэты, заставаліся ляжаць перад зашклённым уваходам у падземны гараж. Там было ня тое каб цёпла, але ўсё ж лепш, як на голым пляцы.

Ілья бачыў іх ужо другі год.

Самому Ілыі было пяцьдзесят тры, але ніхто б не паверыў. Ён выглядаў значна старэйшым. Валасоў ужо не было, сыпіна сагнулася крукам, рухаўся мрудна. Ён адчуваў боль ува ўсім целе, ды яшчэ боль у сэрцы, хаця хворым ня быў. Прынамсі, дактары мясцовага шпіталя ніякай хваробы ў яго не знайшлі.

“Менш маліцесь”, – сказаў гэты ідыёт доктар, мяркуючы, што Ілья быў мусульманінам. “Доўгія малітвы – шкодныя для сыпіны”.

Ягоныя працаўнікі спазняліся. Гэта хутчэй было правілам, чым выняткам. Ён пачаў сам выгружаць тавар. Праз колькі хвілінаў зъявіўся адзін зь ягоных памагатых, хударлявы хлопец з Ганы, які меў здольнасць працеваць хутка, але безь мітусыні.

“А дзе Ясэр?” – запытаўся Ілья.

“Ня ведаю. Магчыма, ён і сам ня ведае”.

У Ясэра былі праблемы.

Але ў каго іх не было?

З праблемамі ці без, але Ясэр урэшце аб'явіўся. Няголены, уваччу – пустэча.

“Дзе ты быў?” – спытаў яго Ілья.

Ясэр не адказаў.

Ім спатрэбілася паўтары гадзіны, каб устанавіць і абсталяваць палатку. Надышоў час перапынку.

Пляц спакваля ажываў. Тыя два жабракі падышлі да палаткі, прывабленыя водарам кавы. Ілья запрасіў іх пачаставацца.

Яны пілі каву моўчкі.

Праехала, як заўжды, прыбіральная машина. Пасьля ўзраз пляц прабегла дзяўчына з сабакам. На лесьвіцы Мунда яна затрымалася, каб зрабіць разьмінку.

“Учора я не знайшоў дарогі да мэтро”, – сказаў Ясэр.

Нешта новенъкае.

“Як гэта здарылася?” – пацікавіўся Ілья.

“Нічога дзіўнага. Там, дзе я быў, мэтро не было”.

Адзін з жабракоў ужо насядзеўся ў цяпле. Ён падняўся і, цягнучы ногі, наблізіўся да дзяўчыны. Яны не пачулі, што ён сказаў, але ўбачылі, як тая гучна зарагатала.

Так калісьці съмяялася і Крыстына. Але гэта было за мінулым часам. Уначы яны спалі яшчэ побрач, але агонь ужо зусім пагас.

“Прыглядзіце крыху за крамаю”, – папрасіў Ілья памагатых.

“Што зъбіраецеся рабіць?” – здзівіліся тыя. Раней ніколі не здаралася, каб ён кудысьці выходзіў, нават па патрэбе. Ён рабіў гэта ў бляшанку ад “Nescafe”.

Што ён надумаў?

Нічога.

Адпачне крыху ад працы. Сёньня ён больш не пакоціць камень на гару.

З-за хмараў вызірнула сонца. Цела яно ня грэла, але грэла душу.

Ён абышоў пляц. Грэк-“фастфудавец” быў на сваім звычайнім месцы.

“Добрай раніцы, Георгас”, – весела сказаў Ілья.

Георгас не паверыў сваім вачам. Ён ніколі раней ня бачыў, каб Ілья так бестурботна шпацыраваў па пляцы.

“У цябе дзень народзінаў?”

“Не”.

“Чаму ж ты ня ў краме?”

“Сёньня ў Сызыфа выходны”.

Грэк пакруціў пальцам каля скроні – красамоўны жэст.

“У вас усё добра?” – запытаўся ён, хоць адказу не дачакаўся, бо ягоныя *chorizo*, сывіныя каўбаскі, пачалі ўжо падгараць.

Ілья пайшоў у кірунку Паўднёвага вакзalu. Шкляны абэліск апынуўся зноў разьбітым. На лесьвіцы было сълізка, але гэта яго не турбавала. Далей унізе ён убачыў пару скульптураў і з зацікаўленасцю прачытаў надпіс на масянжовай шыльдзе.

Выявілася, што фантан у цэнтры парку называецца “Студня Афрадыты”. Трапнае імя. Зблізу можна было разглядзець жаночае ўлоньне, а па яго сярэдзіне – жалабок. Летам зь яго струменілася вада.

Ён весяла засымяяўся з свайго адкрыцця. На лесьвіцы ганарліва ўзвышаўся шкляны чэлес, а тут унізе было бронзавае ўлоньне. Вось яно як!

Доўга валэндаща па парку не выпадала: гэтая прастора выкарыстоўвалася для выгулу сабак, цэлай гайні якіх насілася па траўніку, як школьнікі падчас перапынку.

Ён сышоў прочкі.

Куды б пайсьці далей?

Ня так яно проста мець выходны. Кавы ён ужо папіў. Што яшчэ заставалася?

Яму ўжо не ставала крамы, сварак з памагатымі, пакупнікоў.

Раптам ён усё зразумеў.

Сызыф каціў на гару не камень, а сваё жыцьцё.

І каціў з уласнае волі. Магчыма, багі разумелі гэта як пакаранье. Але насамрэч усё было наадварот. Камень надаваў сэнс кожнаму ягонаму дню.

Хуткімі крокамі ён пасьпяшаўся назад да грэка-“фастфудаўца” – той выказваў сапраўдную занепакоенасць.

“Ты ўсё яшчэ прагульваеш працу?”

“Каб цябе чорт пабраў з тваім Сызыфам”, – сказаў Ілья.

“Што з табой?”

“Да чорта ўсе міты. Мы зусім ня так іх разуме-
ем”, – працягваў Ілья са злосцю ў голасе, хоць ён
зусім і не злаваўся.

Пасьля Ілья пасьпяшаўся назад да свайї
палаткі і, ступіўшы пад яе, з задавальненінем
набраў поўныя грудзі паветра.

Ягоным жыцьцём былі гэтыя кветкі ды гэтая па-
латка, якую ён мусіў кожны дзень ставіць і зьбіраць
зноў. Сызыф ён ці не, але чалавек павінен несьці
сваё жыцьцё на ўласным карку.

“Нядоўгі быў у Вас адпачынак”, – зъедліва
адзначыў Ясэр.

“Змоўч, ты нічога не разумееш”, – сказаў Ілья
ў спадзяваныні на бадзёрую спрэчку і выдыхнуў
паветра.

Пераклад Вольгі Цывіркі